

Bárdos Kornél:

A SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK ZENEI STRUKTÚRÁJA A KISVÁROSOKBAN (I) MODOR A 17. SZÁZADBAN

A korabeli Magyarország szabad királyi városai zenei struktúrájának lényege: a zeneélet központjában a város zenészei, a toronyzenészek állanak. Hármass szerepet töltenek be: a) Rendszeresen játszanak toronyzenét és őröknek a város tornyában. (Az utóbbi kötelességüktől több helyen felmentik őket, és toronyőrök veszik át ezt a feladatukat.) Játszanak a város saját ünnepein. b) Külön szerződéseik alapján rendszeresen részt vesznek a katolikus és evangélikus templomok és iskolák zenekarában. c) A szórakoztató zene területén is meghatározó szerepet játszanak. Muzsikálnak a polgárok lakodalmain és egyéb családi ünnepein. A magánzenészek csak az ő engedélyükkel és a nekik lefizetett összeg ellenében zenélhetnek, de a reprezentatív farsangi bálokon maguknak tartják fenn a játszási jogot. Ezzel kapcsolatos állandó harcukban a városi tanács megvédi toronyzenészei jogát. — A városi tanács mint kegyúr az iskolák és templomok alkalmazottait — így a zenészeket is — többnyire fizeti. Az egyedulalmat élvező felekezeti városi tanácsa azonban a reformáció és ellenreformáció korában nemegyszer megvonja segítségét a másik felekezettől, sőt toronyzenészei közreműködését is akadályozza.¹

E struktúra nem csupán a nagyobb városokban volt érvényes. A Pozsony környékén levő kisvárosok közül, melyek a 17. században nyerték el szabad királyi városi kiváltságukat, már Pozsonyszentgyörgyben, Bazinban és Modorban is tudjuk bizonyítani meglétét. Ez alkalommal Modor 17. századi zenei adatait foglaljuk össze, a pozsonyi állami levéltárban végzett kutatásunk alapján.²

Kiváltságát 1607-ben nyerte el. Ettől kezdve vezetik a szabad királyi városokra jellemző módon a városi jegyzőkönyveket, a számadáskönyveket és őrzik az iratokat. 1634-ben építteti fel a városi tanács az erkélyes várostornyot a várostemplom nagybírtása alkalmával.

A toronyzenészi intézmény megszervezésének időpontját nem jelzi a városi jegyzőkönyv, viszont a számadáskönyvben 1641-től találhatók toronyzenészekre vonatkozó adatok. Johann Melchardt 1642 februárjáig szolgált, majd Johann Bittroff és Paul Förder követte őt. Bittroff 1644. júl. 3-án írt soraiból megtudjuk, hogy 1643. júl. 23-án nevezték ki véglegesen, s azt is, hogy előzőleg Besztercebányán volt toronyzenész.³ 1645-ben eltávozott a városból, de 1650-től egy évtizeden át neve újra szerepel a számadáskönyvben. A toronyzenészek aktív működésére utal Johann Hoffmann orgonista

¹ Lásd részl. Bárdos Kornél, Sopron zenéje a 16–18. században. Budapest 1984; uő. Szabad királyi városaink és mezővárosaink zeneéletének struktúrája. Zenetudományi dolgozatok 1985. 73–82.

² Štatny okresný archiv Bratislava – vidiek, Mg. Modra. Továbbiakban: Archiv Modra.

³ Uo. Instantiae B. 2681. sz. 1644. júl. 3.

1643-ban írt panaszos levele, mely szerint: A toronyzenészek a lakodalmi és egyéb szó-rakoztató zene területén őt megkárosítják, így nem tud tovább itt maradni.⁴ A városi tanács joggal nem orvosolta sérelmét, mert a toronyzenész intézmény megszervezése óta ezek a feladatok a toronyzenészek kiváltságai és kötelességei. 1646-ban Sigismundus toronyzenész nevét olvashatjuk a számadáskönyvben, akiről bejegyezték, hogy 1647-ben Szakolcára távozott. Ő bizonyára az a Sigmund Auswitzer zenész, aki 1646. febr. 14-én kelt soraiban kilencheti szolgálatára hivatkozva kérte kinevezését. Mivel fizetéséből népes családjával nem tudott megélni, másfél éves szolgálat után 1647-ben lemondott állásáról.⁵

A sziléziai Grossglogauból való Melchior Schultz toronymester 1649. jan. 1-én kelt szerződésének szövege különösen tanulságos számunkra, mert világosan szól a toronyzenészek hármass szerepéről. Ehhez hasonló szövegű szerződéseket kaptak az előző és a következő toronymesterek is:

„Mi, Modor szabad királyi város bírása, polgármestere és tanácsa tudatjuk és ezennel nyilvánosan elismerjük, hogy a Grossglogauból származó tiszteletre méltó és művészetben jártas Melchior Schultz toronymesternek felvettük és alkalmaztuk a következő feltételek mellett. Először is az alulírott időponttól kezdve év végéig köteles folyamatosan két toronyzenész legényt tartani és velük együtt minden vasárnap és ünnepnap német evangélikus templomunk kórusán a zenekarban szorgalmasan közreműködni. Azután – miként Pozsonyban is szokásos – reggel, délben és este toronyzenét játszanak, s ha ezen felül is igénylik szolgálatukat, készségesen s ahogy illik, rendelkezésre állanak. E szolgálatáért és fáradságáért – maga és két toronyzenész legénye részére – jár neki hetenként három magyar forint (amelyet kéthetenként utalnak ki), egész évre nyolc akó bor a városgazdától és harminc mérő gabona az építőmestertől. Járándósága továbbá szabad lakás, hat öl tűzifa és minden lakodalmi mellékes jövedelem, mégpedig olyan módon, hogy a jegyesek vagy azok, akik eljegyzést és lakodalmat akarnak tartani, kötelesek előtte megfelelő időben jelentkezni a toronymesternél. – Mindezt még kiegészítettük és mindkét részről elfogadtuk: amennyiben a toronymester nem kíván tovább itt maradni, negyedévvél évvége előtt jelentse szándékát, miként nekünk is jogunk van erre, ha meg akarunk válni tőle. Ezután a toronymester megígérte, hogy szolgálatát a lehetőséghez mérten mindenütt hűségesen elvégzi és ellátja. Ezen szerződést, hathatósabb megerősítése céljából a magunk és a város kisebb pecsétjével ellátva, kezéhez juttattuk. Modor, 1649. január 1.”⁶

⁵Uo. Instantiae A. 2680. sz. 1646. febr. 14. Az 1647-es sorainak dátumát nem jelzi, csupán a másféléves időt: „bey anderthalb Jahr.”

⁶Uo. Acta varia 1649. 1590. sz.: „Wir N. Richter Bürgermeister vndt Rath der königlichen Freystatt Modor vhrkunden undt bekennen hiemit öffentlich, daß wir den ehrsahmen vnnndt kunstreichen Melchior Schultz von Groß Glogau vor einem Thurnermeister aufgenommen vnnndt bestellt haben mit nachgesezten Conditionen vnnndt bedingungen. Erstlichen soll er von vntengesezten Dato an biß zu außgang eines Jahrs continue 2 Thurner gesellen halten vnnndt also sambt dritten in vnser euangelischen teütschen Kirchen auf dem Chor, alle Sonn: vnnndt Feyertage, bey der Music sich fleissig gebrauchen. Auch wie es in der Statt Prespurge gebräuchlich, früe mittags vnnndt abendts von dem Thurm ablasen, auch auser diesen da etwa sein Dienst begehrt wurde, sich willig vnnndt nachgebüß einstellen. Vmb diese seine Dienste vndt bemüchung hatt er wochentlich auf sich vndt 2 Thurner Gesellen 3 f. vngr. welche ihme alle 14 Tage sollen geliffert werden

A fenti szerződés nem említi a toronyzenészek toronyőri kötelezettségét. Az 1660-as években a számadáskönyv bejegyzései szerint két toronyőr működött a toronymester mellett. Georg Krumbholtz toronymester (1666–1675) beadványából azonban kitűnik, hogy mellékes jövedelmük gyarapítása végett a városi tanács engedélyével a toronyzenészek is vállalhattak bizonyos részt az őrködésben. Soraiban joggal fájlalja anyagi veszteségét: „... kezdetben [5 éve] rám bízták a templom tornyában az őrködés háromnegyed részét, hogy szegény gyermekeim eltartásához így is segítséghez juthassak; mivel az őrködés negyedrészeről újabban le kellett mondanom s úgy látom, a jelenlegi heti 80 dénárból nem tudok megélni (mint ezt Uraságtok is beláthatják), tekintettel arra, hogy egyéb mellékes jövedelmem is gyenge – mint ismeretes – ... kérem, hogy tartsanak meg a régebbi szolgálatomban továbbra is.”⁷

Modor a 16. század közepén lett protestáns. A német (és velük a magyar) evangélikusok az alsó, a temetői templomban és iskolában, a szlovákok pedig a város közepén álló kis városteplomban (amelyet a várostorony építésekor 1634-ben – mint említettük – megnagyobbítottak) és a mellette levő iskolában működtek 1635-ig. Ekkor királyi rendeletre az alsó templomot és iskolát a katolikusok kapták meg véglegesen. Emiatt 1646-ban a német evangélikusok a szlovákok helyére, ők viszont a felső városkapu közelében a Zay bárótól adományozott házba költöztek át. 1674-től több mint egy évszázadon át a bencéseké volt a városteplom és iskola. Az evangélikusok 1674–1682. nem működhettek nyilvánosan. Az 1681-es soproni országgyűlés döntése szerint Modor artikuláris hely lett, így szabad vallásgyakorlatot nyertek újra, de miként Pozsonyban, itt is csak a városfalakon kívül, a mai két evangélikus templom helyén építhették fel a német és szlovák imaházat és iskolát. Thököly Imre 1683 júliusában visszadta jogaikat, de még ez év októberében Caraffa tábornok érvénytelenítette e rendelkezést. Így az evangélikusok a városfalakon kívül folytatták működésüket.⁸

(6. l. ábjegyzet folytatása)

vnnndt aufs gantze Jahr acht emer Wein von den Cammerern; Item ein Muth Korn von dem Bau-meistern, sambt freyen Losament. 6 Klaffter brennholz vndt allen hochzeitlichen accidentibus vndt einkommen, vnnndt zwar solcher gestalt, daß die Breüttigame, oder die Jenige so versprechen vnnndt Hochzeiten anstellen wollen, sollen vndt werden schuldig sein, sich bey obbemelten Thurnermeister zuuor beyzeiten anzumelden, zu empfangen vnnndt zugewartten. Ist auch beinebenst diß angehengt vndt beederseyts angenommen worden, daß wann obbenändter Thurnermeister nicht länger willenß vnnndt gesonnen were alhier zubleiben, er solches allzeit ein viertl Jahr vor außgang seinner bestimbtten Jahrszeit auf kündten, wie auch gleich fals wier, wann vnß selbigen weiters zuhalten nicht gefallen wurde, solches zuthun freystehet. Hierauff obberührter Thurnermeister angelobt vnnndt versprochen seine treüe Dienste allerseits nach möglichkeit zu praestiren vnnndt leisten. Zu mehrer bekräftigung ist diese Convention mit vnseren vnnndt der Statt kleineren Secret geferttigt vnnndt angehändiget worden. Actum Modor den 1. Januar Anno 1649.”

⁷ Uo. Instantiae K. 2690. sz. dátum nélkül: „... mir auch anfangs drey viertl der Wacht auff dem Stadt Kirchthurm übergeben wordten, damit ich meine Nahrungs Mittel nebenst meine armen vnerzogenen Kindern mit fueg haben könne, dieweilen ich aber das eine viertel Wacht vor kurtzer Zeit caediren müße, vndt nuhmero befindte das ich mit dem iezeigen Lohn per 80 d. wochentlich (wie E H E E vndt Herrligkeit leicht selbst erachten können) nicht bestehen kan, absonderlich weilen die andern Accidentia wie wohl kündig auch ziemblich schlecht sein... wollen mir diese gnadt erweyssen vndt mich bey den vorigen gehalten Dienst erhalten... Georg Krumbholtz Stadt Thurner in Modor.”

⁸ Lásd. részl. Johann Georg Schreiber, *Descriptio liberae ac Regiae Civitatis Hungariae Interioris*

A német evangélikusok iskolájának fennmaradt 1594-es tanrendjében a tantárgyak között csak röviden zeneórát (*exercitium musicum*) említenek (szombat kivételével naponta 12–1.).⁹

A városi jegyzőkönyvben 1610-ben közlik a négy osztályos iskola tanrendjét (részletesen csak két osztályét). A zeneórák tartalmáról, az elméleti oktatásról és a többszólamú kórus munkájáról, amelyben a rektor, a kántor és a succentor is részt vesz, bővebben szólnak. Az eddig ismeretlen tanrend zenével foglalkozó részeit idézzük, amely teljesen megfelel a 16–17. századi evangélikus iskolák zeneoktatási gyakorlatának:

„Első osztály. Hétfőn és kedden délután az első órán a zeneelmélet szabályait tanítsák meg és véssék emlékezetükbe mindazoknak, akikben reményt látnak a tiszta hangra, sőt más osztálybélieknek is, s a zenészekről hagyományozott példákön szolmizálva gyakorolják. Csütörtökön és pénteken délután az első órán csak azoknak tartssanak zeneórát, akik a legközelebbi vasárnapon esedékes motetta éneklésében részt vehetnek. Második osztály. Hétfőn és kedden délután az első órá. Mindenki, ahogy fentebb is mondtuk, tanulja meg a poetika szabályait. Ha ugyanis kora gyermekkortól fogva hajlandóságot mutatunk a versmértékre, akkor a muzsika iránt, amely nem más, mint énekelt vers, miért nem? Sőt, ha a muzsika képes a bölcsőben síró csecsemőt is lecsendesíteni, akkor elképzelhetjük, hogy milyen nagy szerepe lehet a már beszélni tudó ifjak helyes nevelésében. Csütörtökön és pénteken délután az első órá. Mivel a motetták éneklésében az elsős és másodikos tanulók általában nem vesznek részt, amíg a rektor, a kántor, a succentor és a többiek többszólamú próbát tartanak, olvasást és írást gyakorolva figyelmesen hallgassanak.”¹⁰

A városi számadáskönyvben 1612-től folyamatosan megtaláljuk a német és szlovák evangélikus rektorok, tanítók, orgonisták és kántorok nevét és fizetését, a katolikusokét viszont nem. 1659-ben panaszkodik is Mattheus Ignatius Delandt katolikus

(8. lábjegyzet folytatása)

Modor adumbrata et cinnata per... Zittaviae 1719; Samuel Wölfel, Kurze Nachricht über das Entstehen und Schicksale der ev. Kirchengemeinde A.C. in den königlichen Freistadt Modern. Pressburg 1814; uő., Beyträge zur Geschichte des evang. Gymnasiums in königl. Freystadt Modern. Pressburg 1826; Hadrian Radváni, Benediktini v. Modre. Kézirat Archiv Modra; Szélényi Ödön, Adalékok a volt modori ev. gymnasium történetéhez. Theológiai szaklap 1918.

⁹ Frankl V., A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században. Budapest 1873., 336–339; Mészáros István, XVI. századi városi iskoláink és a „Studia Humanitatis”. Budapest 1981., 194–197.

¹⁰ Archiv Modra. Városi jegyzőkönyv 1610. márc. 17., 98–103: „Prima Classis. A Meridie die Lunae et Martis Hora Prima. Musicae praecepta cum omnibus iis, qui spem faciunt vocis purioris etiam ex aliis classibus diligenter tractentur et inculcentur et per Exempla a Musicis tradita exercentur in solmisatione. Die Jovis et Veneris a meridie. Hora prima in Musica Exerceantur illi pueri solum, qui usui esse possunt ad proximam diem Solis in decantanda aliqua moteta pro tempore. Secunda Classis. Die Lunae et Martis a meridie. Hora prima. Omnes ut supra dictum est poesis praecepta asuefaciant. Si enim ab ineunte aetate ad numeros inclinati sumus, cur non ad Musicam quae vocalis numerus est. Adhaec si Musica in cunis placantur vagientes, quid ad rectam Institutionem facere putabimus Musicam jam sermocinantium. Die Jovis et Veneris a meridie Hora Prima. Quia ad canendas Motetas ex primanis et secundanis non adhibentur: interim dum cantantur integra Sua Harmonia a Domino Rectore Cantore Succentore et aliis, Elementa literarum, syllabarumque collectionem discentes audiant sedulo.”

plébános, hogy az evangélikus városi tanács velük kapcsolatban nem tesz eleget patrónusi kötelességének.¹¹

A fennmaradt kérvényekből és egyéb iratokból egyelőre csak a német evangélikusok ének- és zenekarának rendszeres működését tudjuk igazolni. 1622-ből Eleazar Scheibel zenekari tag kérvényét ismerjük. Ugyanezen évben az iskola rektora zeneszeivel együtt (Rector Scholae cum suis Musicis) a szokásos borjárandóság ügyében fordul a városi tanácshoz.¹²

Johann Reichard kántor 1633-ban írt soraiban kifogásolja, hogy a jelenlegi rektor (Georg Gaman) nem hajlandó részt venni a kórus munkájában, jóllehet az iskola törvényei ezt előírják. (Az 1610-es, fent idézett tanrendben olvashattuk is!): „Ha iga-za lenne rektorunk érvelésének, midőn azt mondja, nem az éneklés a feladata, akkor azt a véleményünket is el kellene fogadni: elnézést kell kérnem, engem sem azért alkalmaztak, hogy naponta négy vagy öt órát tartsak az iskolában!” Levele azért is fontos, mert országos jellegű evangélikus hagyományra, azaz az ünnepélyes temetéseken a kórus többszólamú éneklésére utal: „... ha a hívek igénylik és ő [ti. a rektor] felszólít engem, hogy az ünnepélyes temetésen többszólamú művet adjunk elő, akkor ő mégis az érte járó összeg nagyobb részét kapja meg, én pedig csak a negyedrészt, holott a kórusmű előadásával járó fáradság engem terhel.”¹³

1639-ben Burghard Baumgartner rektor és Jakob Huber lelkész közös folyamodványban kér a tanácstól támogatást az iskola részére, „különösen ami a diákokat és a diszkantistákat illeti, minthogy nehéz hozzájuk jutni és nélkülük nem lehet olyan zenét biztosítanunk, amilyent mindig szeretnénk. Ha megfelelő eltartásban nem részesülnek, semmiképpen sem tudjuk megtartani őket.”¹⁴

A templomi kórus munkájában a diákok és felnőtt fizetett zenészek, valamint az 1640-es évektől – mint szóltunk róla – a városi toronyzenészek vettek részt. Az ellenreformáció miatt idemenekült ún. exulans diákok – mint az országban másutt, itt is – ugyancsak tagjai voltak a kórusnak ezekben az években. 1639-ben Venceslaus A. Leo-

¹¹Uo. Instantiae D. 2684. sz. 1659. szept. 7.

¹²Uo. Instantiae S. 2697. sz.

¹³Uo. Instantiae R. 2696. sz. 1633. jan. 22: „... daher dann wenn vnsers Rectoris seine ratio güldig, das er sagt, er sey zum Singen nicht bestellt, würde ja diese meine proposition auch nicht für vngüldig können censiret oder geschetzt werden, wenn ich mich entschuldigte, das ich auch nicht darzu bestellt worden, alle Tage in der Schulen 4 oder 5 Stunden mit der Jugendt zu arbeiten ... wenn es von Leutten begeret wirdt, vndt er mirs andeutet, bey den Funeribus generalibus musicam figuralem anstellen; damit er nur einen gutten partem solcher leich accidentien einnehmen thätte, vndt ich darvon nur 4. theil bekomme vnangesehen ich die meisten laboras mitt Singen haben muss.” Ugyanitt 1633. júl. 1-i dátummal található újabb kérvénye a városi tanácshoz, amelyben tanúsítványt kér eddigi, hét éven át végzett munkájáról, mivel Pozsony-szentgyörgyre hívták meg kántornak. A számadáskönyv szerint azonban 1634-ben még Modoron működött.

¹⁴Uo. Acta varia 1639. 1580. sz. 1639. ápr. 6: „... besonders weil anlagt die Studenten und Discantisten, als die sehr schwerlich zubekommen vnd ohne Sie kheine Music, wie guet die immer sein möchte, etwas gelten thuet, die auch, wo sie nicht gebührlich vnterhalten werden, kheines wegs verbleiblich sindt.”

ne prágai menekült, 1642-ben Thomas Graeculi és 1643-ban Nicolai Casparides diszkantisták kérnek ruhasegélyt a tanácstól.¹⁵ Paulus Davidis idősebb exulans diák, a kórus és az alumneum tagja is anyagi segítségért fordult a városi tanácshoz az 1640-es években. Írása mégis figyelemre méltó, mert díszes, diploma formájú kérvényében az iskolát és a kórust dicséri. A muzsika értékeit is kiemelő, ékes latinsággal megírt, bő irodalmi utalásokkal gazdagított szövegének legjellemzőbb részét idézzük fordításban: „... Homeros szavait átvéve Plutarchos is hangsúlyozza: A régiek a muzsika igen gyönyörű összhangjával mintegy gyógyszerrel éltek. Oly nagy ereje van, hogy képes az embert szinte magánkívüli állapotba ragadni, majd pedig a korábbi lelkiállapotba visszajuttatni. Ó, mily értékes felhasználása ez a zenének! Mi vidámítja az emberi szívet? A muzsika! Ez tetszik Istennek is, hiszen abból a célból részesítette benne az embereket, hogy ne csupán odaadó szívvvel és ékes szóval, de hegedűkkel és egyéb hangszerrel is dicsérjék és ünnepeljék őt. Mivel ilyen ajándékkal és tudással a minden jószág Forrása engem is megajándékozott és felékesített, dicséret illeti őt. Valóban mégis nagyon örülök, hogy nem homályos szegletekben, hanem templomunk hivatalos kórusában már több mint egy éve itt, Nemes Uraságotoknál a zenei tudásommal ékeskedhetem. Mindez azonban méltó a jutalmára. Méltó ugyanis a munkás a bérére ... Ha kérésem teljesül, minden követ megmozgatok, hogy szolgálattal a jövőben templomunk kórusának díszére váljak ... Nemes Uraságotok legkészségesebb szolgája és az iskola alumneumának tagja Paulus Davidis.”¹⁶

A számadáskönyvek alapján nem tudjuk igazolni, vajon elnyerte-e a templomi zenekarban a kért állást 1647-ben Laurentius Rosizkha hangszeres zenész, aki kérvénye szerint már kisegítő volt a zenekarban és jó muzsikusként is vallja magát: „... jól ismert Uraságotok előtt, hogy itt a keresztyén gyülekezetben és a templom kórusán lehetőségem szerint tanult művészetemmel és toronyzenével már közreműködhettem és szerepelhettem. Most az az alázatos kérésem Uraságotokhoz, teljesítsék kérésemet, mert már igen sokat költöttem magamra saját pénzemből. Fogadjanak fel teljesen szolgálattukba, helyezzenek Uraságotok védőszárnyai alá és oltalmába ... várom kegyes döntésüket Laurentius Rosizkha hangszeres zenész.”¹⁷

¹⁵Uo. Acta varia 1639. 1580. sz. dátum nélkül; uo. 1642. 1583. sz. 1642. febr. (nap hiányzik); uo. 1643. 1584. sz. 1643. márc. 17.

¹⁶Uo. Instantiae N. 2693. sz. Dátum nélkül: „...Plutarchus, Homeri verba transferens affirmat dicens: priscos Musicae Harmonia jucundissima tanquam remedio quodam usos fuisse: tantamque vim ei inesse, ut hominem quasi extra se rapiat et pristino vicissim reddat statui. O insignem Musicae usum! Quid cor hominis laetificat? Musica. Hac delectatur Deus, quum eam eum ob finem communicaverit hominibus, ut ipsum non tantum corde devoto et ore pleno, sed et fidiibus aliisque instrumentis laudent et celebrent. Tali dono et scientia, cum me fons omnis boni donaverit et ornaverit: Ipsi Laus! Vere tamen mihi gaudeo, quod non in angulis obscuris, verum publico Ecclesiae Musicali Choro amplius annum jam apud Generosos Nobilissimos atque Dominationes hac mea cum scientia Musica luceam. Quae utique etiam digna sua requirit praemia. Dignus enim est operarius mercede sua ... Quod dum fiet, omnem moturus sum lapidem, ut meis cum servitiis et imposterum Chorum Ecclesiae Musicum ornare possim ... Amplissimis Dominationibus servus devinctissimus et scholae Alumnum Paulus Davidis.”

¹⁷Uo. Instantiae R. 2696. sz. 1647. év: „...Es wirt Ihrer Vest vnndt Herrligkeit wolbewust, wie daß ich mich schon alhie bey dieser Christlichen Gemein vnndt Khirchen Chor mit meiner doch

Ismerjük viszont 1650-ből Christoph Ehrenberger zenekari tag konvencióját, azaz évi fizetési szerződését: heti egy forint (vagyis évi 52 ft) készpénz, két akó bor, öt öl tűzifa és szabad lakás a járandósága. Ha ezt összehasonlítjuk az orgonisták és kántorok évi fizetésével, amely 60 ft, a terményjáradékok s szabad lakás, akkor a státusban szolgáló zenekari tagoknak a fizetését megfelelőnek tarthatjuk. Persze az orgonistáknak, kántoroknak, rektoroknak (szlovákoknak is) az évente többször esedékes kántálásból is megfelelő a részesedésük. Ez utóbbiról a zenekari tag szerződésében nincs szó!¹⁸

Ugyanezen években az evangélikusok számadáskönyvében folyamatos bejegyzések szólnak hangszerek javításáról, újak beszerzéséről, kották vásárlásáról és bekötéséről. Mindez szintén a kórus és a zenekar rendszeres munkájára utal. 1654-ben Georg Schäffer pozsonyi mester 300 forintért új orgonát épít a német evangélikusok részére, a régit megjavítja, s ezt a szlovák evangélikusok kapják meg.¹⁹

Az 1682 után újra működő evangélikus egyházat és iskolát már nem támogatja a városi tanács. Az evangélikusok számadáskönyvének részletes adatai viszont azt jelzik, hogy mostohább körülmények között a zeneélet mégis újjáéledt. A német és szlovák orgonisták, kántorok és tanárok fizetését a maguk erejéből fedezik. A németek zenekara tagjainak – úgy tűnik – rendszeres fizetést nem tudnak adni, csupán a nagyobb ünnepek előtti próbák címén juttatnak számukra kisebb összeget és vendégelik meg őket, valamint az együttes kottáiról is gondoskodnak. 1683-ban Johann Christian Stephani nagyszombati mester 100 forintért orgonát szállít a németeknek s megjavítja a szlovákok hangszerét is.²⁰

1674-ben királyi rendelet értelmében a szlovákok kápolnájának működését megszüntetik, az épületet a városi tanács kapja meg, a kápolnai felszerelést – köztük a pozitív orgonát és hangszereket – a bizottság foglalja le. Az utóbbi 20 évben a német evangélikusok birtokában levő várostemplomot, iskolát és a parókia épületét, amelyben a zenészek lakása is volt, a pannonhalmi bencések kapták meg. Vállalták a lelkipásztori munkát, az alsófokú gimnázium vezetését és a zenészek tartását. Ezért a várostól évi 100 ft készpénzt, meghatározott terményjáradékot és a szőlő jövedelmét kapták, a templom orgonistája, Johann Matteides a terményjáradék mellett évi 36 ft készpénzt kapott.²¹

(17. lábjegyzet folytatása)

nach müglichkeiten außgelehrntet Khunst vnndt Thurnerischen Musica beygewohnet vnndt gebrauchen lassen, ist ietzt an Ihr Vest vnndt Herrligkheit mein ganzes demütiges ersuchen vnndt bitten, Ihr Vest vnndt Herrligkheit wollen mier auch solcher meiner Suplication geraum geben, denn ich auch von den meinigen schon viel verzehret, entweder mich ganz fehlig in Dienst einzulassen vnnd mich vnter Ihr Vest vnndt Herrligkheit Flügel vnndt Schuz nehmen... gewarte hiemit einer Gnädigen Resolution... Laurentius Rosizkha Musicus Instrumentalis."

¹⁸Uo. Acta varia 1650., 2087. sz. 1650. ápr. 28. Christoph Ehrenberger zenekari tag, 1644. jan. 1. Elias Danielis német kántor, 1646. jan. 1. Burghard Baumgartner rektor, 1649. jan. 1. Andreas Gschiedel orgonista konvenciója.

¹⁹Uo. Fond archiv evanj. fary v Modre. Számadáskönyv 1648-tól, passim.

²⁰Uo. passim.

²¹Uo. Evangélikus iratok 1674. jún. 25. A város és a komisszárius megállapodása a templomok átvételéről; 1674. jún. 26. Pongrácz György esztergomi nagyprépost és Gubassóczy János érseki

A számadáskönyv szerint a városi tanács most már rendszeresen fizeti az alsó (temetői) templom szlovák nyelvű plébánosát (150 ft) és Franz Lucsay nevű orgonistáját (20 ft). A plébánia zenéjéről eddig két dokumentumot találtunk: 1677-ben a plébános beadványában hivatkozik arra, hogy a város 1635-ben a templom átvételekor nem jelölt ki lakást „az iskola rektora és a zenészek részére.” Ezért a plébánia a saját költségén a Zihart-féle házat vásárolta meg e célra. Ennek adómentességét, javítását, esetleg jobb épület átengedését most már joggal várják el a városi tanácstól. Stomffay Pál pedig az 1680-as években „a modori szlovák plébánia ifjú zenészeivel” a saját házában Thököly-ellenes dalt énekelt. Ezért az egyik vendége feljelentette a városi kapitánynál, és csak a bencéseknek köszönhette, hogy nem börtönözték be.²²

(21. lábjegyzet folytatása)

helynök leirata a pozsonyi királyi döntésről; Uo. Bencés iratok Inv. Č. 2039. Sg. I. 13, 228: 1711. okt. 13. Idézik a bencések és a modori tanács között 1674. jún. 26-án kötött szerződés szövegét; Németh Ambrus, Adatok a bencések modori gymnasiumának történetéhez. Századok 1900. 239–242; Fináczy Ernő, Még egyszer a bencések modori gymnasiumáról. Uo. 361–363.

²² Archiv Modra. Instantiæ K. 2690. sz. 1677. nov. 19. A katolikus plébános kérvénye a városi tanácshoz: „... ex proventu Ecclesiae pro Scholae Rectore et Musicis Domum Zihartianam emere ... coacti fuere.” A latinosan írt német családi név mai ortográfiával Ziehart-nak lenne írandó; Uo. Instantiæ S. 2697. sz. dátum nélkül. Paulus Stomffay panasza a kamarához: „... cum certis honestæ conditionibus Juvenibus Musicis videlicet Ecclesiae Modrensis, nationis Slavonicae ... ad hospitium meum eosdem Musicos deducens, certam cantilenam contra Tökölyum per modo præfatos Musicos mihi decantari curavi ...”